

VAŽNOST ADMINISTRATIVNOG STILA U ŠIRENJU JEZIČKE KULTURE

Sažetak: U svakodnevnoj jezičkoj praksi upotrebljavaju se različiti funkcionalni stilovi standardnog jezika. Najviše je u upotrebi funkcionalni stil, a po prirodi stvari najmanje književnoumjetnički, kojem se u našim školama, naročito srednjim, u pisanom izrazu posvećuje najviše pažnje. U ovom radu kroz više primjera upozorava se na taj problem i izvodi zaključak da se na svim nivoima učenja standardnog jezika treba posvećivati odgovarajuća pažnja stilskom registru standardnog jezika u cjelini, pogotovo onim dijelovima koji su od praktičnog značaja, kao što je administrativni, jer bez toga poznavanja, ali i usvajanja, nema odnjegovane kulture govora primjenjive u praksi.

Ključne riječi: funkcionalni stilovi, standardni jezik, norma, kultura govora, administrativni stil

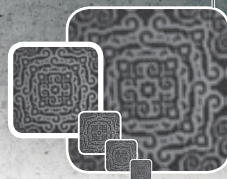
I

U pismenoj i usmenoj korespondenciji svaki korisnik standardnog jezika, bez obzira na profesiju, odnosno zanimanje kojim se bavi, dolazi u priliku da iz ovih ili iz onih razloga upotrebljava i druge funkcionalne stilove standardnog jezika, najviše administrativni, a po prirodi stvari najmanje književnoumjetnički, koji je nerijetko udaljen od jezičkog standarda. Odstupanja od standardnojezičke norme u književnoumjetničkom stilu najčešće su prisutna iz umjetničkih razloga (*licentia poetica*), a neka djela mogu biti pisana i na određenom dijalektu, što doprinosi specifičnoj artifičnosti tog djela. Nasuprot ovakvoj situaciji i potrebama u praksi,

u našim školama, naročito srednjim, u pismenom izrazu najviše se pažnje posvećuje upravo onome stilu koji, kao što smo rekli, osim književnika, rijetko ko koristi. U toku školske godine realiziraju se četiri pismena zadatka po pravilu s literarnim temama, dok se forme i osobnosti administrativnog stila zapostavljaju, a on je onima koji pismeno komuniciraju i najpotrebniji.

Poznato je da, po područjima upotrebe i odgovarajućim stilskim osobnostima, standardni jezik nije jedinstven, nego funkcionalnostilski razuđen. Obično se smatra da svaki standardni jezik ima pet osnovnih funkcionalnih stilova: književnoumjetnički, publicistički, naučni, administrativni i razgovorni (Tošović 2002; Šipka 2006). Svaki od tih stilova karakteriše posebna forma i karakterističan izbor jezičkih izražajnih sredstava. I u odnosu prema norma jezičkog standarda, ti se stilovi međusobno razlikuju, tako da je književnoumjetnički stil najudaljeniji od tih normi, a u određenoj mjeri i publicistički, dok se naučni i administrativni čvrsto drže propisanih normativa: pravopisnih, gramatičkih, leksičkih i terminoloških.

U pogledu forme književnoumjetnički stil ima najviši stepen strukturne usloženosti koja je izdiferencirana u dva podstila. Publicistički stil manje je u tom smislu razuđen, ali se i on upotrebljava u različitim situacijama i za različite svrhe, pa se, prema načinu obrade i prezentiranja materijala izdvaja pet podstilova: *informativni, analitički, književnpublicistički, stripovni* (Tošović 2002: 310). Naučni stil dijeli se prema različitim naučnim disciplinama, a zajednička im je osobina preciznost izražena jasno definiranim terminima te racionalnost i odsustvo emocionalog pristupa. Prema formama u kojima se javlja, najrazuđeniji je administrativni stil. Tu se, prema predmetu i svrsi, javljaju različiti oblici. Administrativni funkcionalni stil obuhvata pravnu oblast i komunikaciju u različitim relacijama između pravnih i fizičkih lica, odnosno, interpersonalnu komunikaciju, kada je riječ o poslovnoj komunikaciji, o komunikacijskim stilovima i obrascima, što podrazumijeva veliku stilsku razuđenost admini-

strativnog funkcionalnog stila u nekoliko (pod)stilova: “1. zakonodavno-pravni (jezički izraz zakonskih propisa, odluka, ukaza, direktiva, rezolucija, statuta, itd.), 2. poslovni (stil dogovora, sporazuma, ugovora, faktura, specifikacija, sertifikata, polisa osiguranja, narudžbenica i sl.), 3. diplomatski (jezik međunarodnih ugovora, konvencija, nota, memorandum, akreditiva, kominikea i dr.), 4. individualno-potvrđni (stil diploma, svjedočanstava, uvjerenja, potvrda, karakteristika i sl.), 5. korespondencijski (jezik pisama, telegrama, molbi, žalbi, izvještaja, zahtjeva, poziva, punomoći...) i dr.” (Tošović 2002: 355).

Razgovorni stil također podrazumijeva različite forme izražavanja, ali ne govori se o žanrovima nego o različitim vrstama razgovora: “...privatni krug, prodavnica, restoran, hotel, kino, posao, pijaca, željeznička stanica, aerodrom, pošta...” (Tošović 2002: 384), što obuhvata različite specijalnosti, različito mjesto, vrijeme, vremensku ograničenost, a time i različiti intenzitet kao i određeni stepen intimnosti. Razgovorni stil, smatra Tošović, “dolazi kao prirodni (‘sirovi’) i kao stilizovani (reflektovani, odslikani, obrađeni). Prirodni je svaki oblik nezavisnog usmenog komuniciranja. Stilizovani se pojavljuje kao segment, elemenat drugih stilova” (Tošović 2002: 384–385).

Stilska izražajna sredstava posebna su i karakteriziraju svaki od nabrojanih stilova standardnog jezika, pa se ni u kojem slučaju ne smiju miješati. Ono što je u jednom stilu pravilno, u drugom može biti sasvim nepravilno, kao npr. glagol *zaprimiti*, koji u administrativnom stilu ima specifično značenje: “zvanično primiti i registrovati neku predstavku i sl.”, dok u razgovornom stilu ili naučnom stilu taj glagol ne bi bio pravilan, jer je tu uobičajen i jedino prihvatljiv glagolski oblik *primiti*: Jučer sam primio pismo od svoga starog prijatelja, nikako: Jučer sam *zaprimio* pismo.

Drugi primjer različite upotrebe jezičkih sredstava u različitim funkcionalnim stilovima: U izvještajima MUP-a kaže se “da je bilo ometanja javnog reda i mira”, te da su zabilježena dva “naročito drska

ponašanja”, s tim da se određeno ponašanje koje nije u skladu sa zakonom definira kao *naročito drsko ponašanje*, ali ako zbog nepoznavanja funkcionalnih stilova navedenu formulaciju upotrijebimo u razgovornom stilu, dobije se drugo značenje, što ne mora ni slučajno da bude u sukobu sa zakonom.

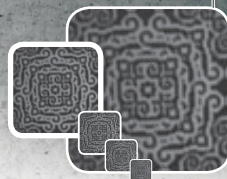
Navedeni primjeri uobičajeni su zakonodavno-pravnom podstilu administrativnog funkcionalnog stila, ali se zbog nepoznavanja funkcionalnih stilova svakodnevno dešava miješanje različitih stilova i neprikladna upotreba izražajnih sredstava. Pojam *drskog ponašanja* definira se kao: “radnja ili više radnji koje čine cjelinu, a kojima se na drzak način vrijeđaju shvatanja određene sredine i remete ustaljeni međuljudski odnosi kao što su: pljuvanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, svađa, vika i slično.”¹ Naročito drskim ponašanjem “smatra se grubo vrijeđanje drugog lica ili drugo bezobzirno ponašanje kojim se ugrožava sigurnost građana ili kojim se može izazvati osjećanje fizičke ugroženosti, uznemirenosti i negodovanja građana.”² Navedeni primjeri potvrđuju da u administrativnom stilu, tačnije u zakonodavno-pravnom podstilu, nema proizvoljnosti, nenormativnosti i drugih odlika razgovornog stila. U razgovornom funkcionalnom stilu određeni oblici koji se upotrebljavaju u zakonodavno-pravnom podstilu zamijenjeni su prikladnim oblikom koji oslikava osnovne osobine razgovornog funkcionalnog stila: neusiljenost, nenormativnost, nešabloniziranost, spontanost, kao i privatnost, familijarnost, intimnost itd.

II

Budući da se svaki pismen čovjek u različitim službenim prilikama služi standardnim jezikom, on mora dobro poznavati osobe-

¹ <http://www.bpkg.gov.ba/media/images/2014/05/Nacrt-zakona-o-prekršajima-protiv-javnog-reda-i-mira-BPK-a-Goražde.pdf>; preuzeto 12. 9. 2014.

² http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Dokumenti/sl_novine/2001/sl_novine_9-2001.pdf; preuzeto 12. 9. 2014.

nosti svakog funkcionalnog stila kako ih ne bi neumjesno miješao. Miješanje funkcionalnih stilova također je znak nepismenosti, i to višega ranga. Nepismenost, naime, nije samo nepoznavanje standardnojezičkih normi, nego i nefunkcionalna upotreba odgovarajućih formi funkcionalnih stilova prema oblasti u kojima se upotrebljavaju.

Da bi se ova vrsta jezičke nekulture isključila, potrebno je da svaki korisnik standardnog jezika dobro poznaje *sve* funkcionalne stilove i njihove osobenosti, a ne samo onaj stil u oblasti kojom se profesionalno bavi.

Ovaj problem mora se rješavati, prije svega, u školskoj nastavi i drugim formama rada na razvijanju jezičke kulture, a naše škole daleko su od takve koncepcije, pa stoga i imamo, prosječno, veoma nizak nivo jezičke kulture.

U programima za osnovnu školu, za ovu priliku, analiziran je Okvirni nastavni plan i program za sedmi razred devetogodišnje škole, a planirani su časovi za sljedeće oblasti:

1. Jezik (gramatika, pravopis, pravogovor, rječnik, razvoj standardnog jezika);
2. Književnost (interpretacija književnih tekstova, čitanačkih i lektirskih);
3. Kultura izražavanja (oblici izražavanja u nastavi i vježbe usmenog i pismenog izražavanja, te dvije školske pismene zadaće);
4. Film (historija i osnove filmske umjetnosti);
5. Scenske umjetnosti (dramski igrokazi, poetske recitacije i dramatizacije tekstova);
6. Medijska kultura (strip, periodika, radio, televizija, internet, biblioteka).” (NNP 2009: 17)

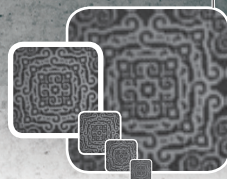
U navedenom primjeru, jedino gdje ima prostora i prilike da se učenici upoznaju i da usvoje znanje o funkcionalnim stilovima

jeste kultura usmenog i pismenog izražavanja. Međutim, u okviru toga planirano je: “Pričanje događaja ili doživljaja retrospektivnim slijedom izlaganja; Pričanje događaja / doživljaja uz upotrebu opisa (pejsaža ili lika); Opis portreta; Opis dinamičnih dešavanja u prirodi; Interpretativno čitanje lirskih, pripovjednih i dramskih tekstova, ostale vrste čitanja: u sebi, usmjereno čitanje; Pisanje dnevnika, Pisanje autobiografije, Pisanje diktata: kontrolni, diktat, stvaralački diktat, diktat sa sprečavanjem grešaka, Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije u toku školske godine” (NNP 2009). Navedene oblasti daju nedovoljno informacija o različitim funkcionalnim stilovima, i nema pravila kako ih treba pravilno upotrebljavati. O tome svjedoči navedeni NNP 2009 koji je poslužio kao građa prilikom analize programa bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika u srednjoj školi (gimnazijama i stručnim školama).

U nastavnim planovima i programima za srednju školu, uzimajući u obzir i stručne škole i gimnazije, ima prostora, iako nedovoljno, za upoznavanje i usvajanje znanja o funkcionalnim stilovima. Od ukupnog broja časova nastave jezika i književnosti, 36% časova planirano je za nastavu jezika i časove jezika u upotrebi. Učenici iz stručnih škola rade po skoro istom programu, s 50% smanjenim fondom časova. Učenici iz tehničkih i stručnih škola moraju za dva časa sedmično u toku godine usvojiti termine: fonetika, fonologija, alofon, distribucija fonema, grafija, ortografija, prozodija, vezani tekst, dijalog, monolog, interpretativno čitanje, impresija..., a zatim dolaze časovi književnosti, lektire, teorija književnosti, itd.

U osnovnoj školi, kao što se vidi iz analiziranih NNP-a, časovi se uglavnom svode na gramatiziranje, a u srednjoj školi na nastavu književnosti, dok se kultura govora savladava usputno.

Da bi se stanje u tom pogledu mijenjalo, potrebno je da nastavni planovi i programi planiraju časove za savladavanje funkcionalnih stilova. Pregledom nastavnih planova i analizom udžbenika utvrđeno je da se administrativni funkcionalni stil uči samo u

Srednjoj ekonomskoj školi³ u Sarajevu u okviru stručnog predmeta Daktilografija s poslovnim dopisivanjem. Tu je ponuđeno više informacija o administrativnom funkcionalnom stilu savremenog jezika koji se u svakodnevnoj jezičkoj praksi i najviše koristi. Za stjecanje znanja o različitim funkcionalnim stilovima, što je element kulture govora, treba poznavati stilove savremenog jezika, jer u ponuđenoj literaturi za navedeni predmet stoji napomena: “Dobra pismena komunikacija dogodit će se onda kada budete govorili upravo ono što želite reći, a da pri tome koristite i odgovorajući stil.” (*Poslovna pisma* 2009)

Greške u miješanju stilova i neprihvatljivih konstrukcija mogu se naći i čuti svakodnevno. Pod snažnim utjecajem administrativnog stila koji je najviše u upotrebi i koji je od praktičnog značaja, u razgovornom stilu ili njegovim podstilovima nastaju rečenične konstrukcije koje su elementi administrativnog jezika: Zadovoljstvo mi je da Vas mogu obavijestiti. – Drago mi je da Vam mogu javiti; Vodili smo razgovore. – Razgovarali smo; Stupit ću u kontakt. – Kontaktirat ću. Ili: Razgovarat ću s nekim; Došao sam po pitanju mog djeteta. – Došao sam da razgovaram o svom djetetu; itd. Navodimo nekoliko izdvojenih primjera iz testova koje su radili studenti Pedagoške akademije kao primjer nepoznavanja funkcionalnih stilova, nedopustivih miješanja oblika karakterističnih za različite stilove, kao i pogrešne upotrebe administrativnog stila:

Nadam se da ćete ispuniti moje ciljeve i želje, kako bi što bolje uspjela.

Nadam se da ćete mi ustupiti mjesto jednog Vešeg zaposlenika.

Nisam bračno zauzeta tako da bih svoje obaveze mogla ispuniti u punom kapacitetu, pa razmislite!

Završio sam kurs engleskog jezika i radio sam na praksi u Londonu dva mjeseca, gdje sam intenzivno pričao istim.

³ SEŠ 2009, <http://www.ses.edu.ba/>

Smatram da bih bio najbolji radnik zbog xy razloga.
Javljam se povodom konkursa... u svrhu zapošljavanja...
Nadam se da će moja velika želja i ambicije biti prepoznate
kao interesantne, te da ćete me pozvati na osobno
predstavljanje mojih kvaliteta i sposobnosti... itd.

Navedeni primjeri pokazuju nepoznavanje stilske norme, ali i pravopisne, kao i gramatičke.

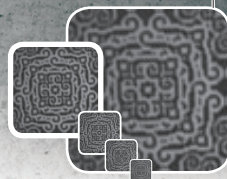
Kao što je naznačeno na početku ovog kratkog osvrta, nepoznavanje funkcionalnih stilova jeste element kulture govora, ali nažalost to obično nije samo jedino što treba ispravljati i na čemu treba raditi. Kultura govora podrazumijeva učenje, usvajanje, poznavanje i njegovanje svih nivoa pismenosti.

Nakon kratkog osvrta zaključuje se da je oblast kulture govora samo djelimično zastupljena i to u okviru nekoliko nastavnih cjelina, u osnovnim i srednjim školama, zbog čega se značajnije poboljšanje nivoa jezičke kulture ne može ni očekivati i pored upornosti nastavnika da dosljedno sprovedu u nastavi sve što je planirano, jer su u neprihvatljivo malom procentu planirani časovi kulture govora.

III

Cilj ovoga kratkog priloga jeste da se ukaže na problem nepoznavanja funkcionalnih stilova savremenog jezika kao bitnog elementa kulture govora i da se predlože rješenja kako bi se, obraćajući pažnju na sve stilove standardnog jezika, podigla kultura govora na viši nivo.

Administrativni funkcionalni stil obuhvata pravnu oblast i komunikaciju u različitim relacijama između pravnih i fizičkih lica, a zbog nepoznavanja funkcionalnih stilova u svakodnevnoj jezičkoj praksi prave se greške zbog miješanja različitih stilova i neprikladne upotrebe izražajnih sredstava. Naprimjer, u zakonodavno-pravnom podstilu nema proizvoljnosti i nenormativnosti te drugih odlika

razgovornog stila. U razgovornom funkcionalnom stilu određeni oblici koji se upotrebljavaju u zakonodavno-pravnom podstilu zamijenjeni su adekvatnim jezičkim sredstvima koji odražavaju osnovne osobine razgovornog funkcionalnog stila: neusiljenost, nenormativnost, nešabloniziranost, spontanost, kao i privatnost, familijarnost, intimnost itd. Pogrešna upotreba stilskih sredstava može se primijetiti i u tekstovima koji pripadaju i ostalim funkcionalnim stilovima.

S obzirom na navedene konstatacije, zaključuje se da poznavanje standardnog jezika podrazumijeva dobro poznavanje osobina svakog funkcionalnog stila, čime je obuhvaćena pravopisna, gramatička i stilsko pismenost.

ADMINISTRATIVE STYLE AVOIDABLE IN SPREADING THE CULTURE OF LANGUAGE

Summary: Different functional styles of the standard language are used in everyday linguistic practice. They higher use is the administrative functional style, and by nature of the matter, the least used is the literary mainly used by writers when creating the literary works, which makes it the style that is farthest from the linguistic standards. In contrast to this situation and the needs in practice, in our schools, especially is secondary education, the most attention in written statements is paid exactly to the very style that is rarely used by anyone else but by the writers. In this paper, through several examples, we warn about this problem, concluding that appropriate attention should be given to the stylistic register of a standard language as a whole, especially to those parts that are of practical importance, such as administrative writing, at all levels of studying the standard language, because without this knowledge, there cannot be nourished culture of speech applicable in practice.

Keywords: functional styles, standard norm, the culture of speech, administrative style

Bibliografija

Izvori

Okvirni nastavni plan i program za 7. razred devetogodišnje osnovne škole (NPP) (2009), Federacija BiH

Nastavni plan i program 2009/2010, Srednja ekonomska škola Sarajevo, dostupno na: <http://www.ses.edu.ba/>

Literatura

Katnić-Bakaršić, Marina (1999): *Lingvistička stilistika*, Open Society Institute, dostupno na: <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001017/01/18.pdf>

Katnić-Bakaršić, Marina (2001): *Stilistika*, Sarajevo

Kovačević, Miloš (2006): *Spisi o stilu i jeziku*, Banja Luka

Kršo, Aida (1999): “Bosanski jezik u programima srednjih škola (analiza nastavnih programa)”, u: *Simpozij o bosanskom jeziku*, (zbornik radova), Institut za jezik, Sarajevo

Šipka, Milan (2005): *Kultura govora*, Institut za jezik, Sarajevo

Tošović, Branko (2002): *Funkcionalni stilovi*, Beogradska knjiga, Beograd

Vajzović, Hanka (2001): “Savremena jezička situacija u Bosni i Hercegovini – Komunikativna i simbolička funkcija jezika”, u: *Jezik i demokratizacija*, (zbornik radova), Institut za jezik, Sarajevo, str. 79–93